

Hollywoods fantasieën over het

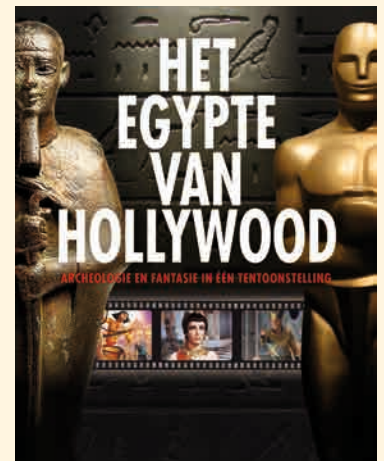
Archeologie en fantasie in één tentoonstelling

Cleopatra was een machtswellustige verleidster die zich hulde in minieme stukjes stof, mummies zijn een soort zombies die het gemunt hebben op de verstoorders van hun eeuwige rust en alle archeologen zien eruit als Indiana Jones, maar dan zwaarder bewapend (vanwege die mummies!). Overigens is die hele Egyptische beschaving ontworpen door buitenaardse wezens die zich voordeden als goden. Zeker weten?

Nicole van der Steen is redacteur van Kleio.

In het Rijksmuseum van Oudheden is tot 17 maart 2013 een tentoonstelling te zien die kort metten maakt met het beeld dat in Hollywood is geschapen van de Egyptische beschaving. Fantasievolle beelden van het oude Egypte waren al vóór de eerste films populair: de nog weinig doordachte opgravingen in de negentiende eeuw zetten een kleurrijke productie van romans en schilderijen

in gang. Hollywoods filmmakers zouden later liever deze beelden als voorbeeld gebruiken dan de resultaten van archeologisch onderzoek. Om nog maar te zwijgen van de invloed van de vondst van het graf van Toetanchamon in 1922, inclusief de veronderstelde vloek. Originele filmposters, filmrekwisieten en prachtige voorwerpen uit de eigen collectie vullen elkaar perfect aan. Op verschillende plaatsen in de zalen worden beroemde fragmenten uit filmklassiekers vertoond: van de eerste experimentele films rond 1900 via groots opgezette zwijgende speelfilms uit de jaren twintig en *Technicolor* spektakels uit de jaren vijftig en zestig, tot moderne science fiction vol speciale effecten. De tentoonstelling is verdeeld over

twee zalen: op de eerste verdieping gaat het over films die in het oude Egypte gesitueerd zijn, op de tweede verdieping is er vooral aandacht voor films die in het heden of de toekomst spelen en 'terugkijken' op de Egyptische beschaving.

Fantasie kanopen-vaas, replica van vaas uit film *The Mummy* (1999). Toen Egyptologie-liefhebbers deze film in de bioscoop zagen, vielen ze massaal over één fout: deze kanopen-vaas met de kop van een leeuw. Het is namelijk de vijfde ingewandenvaas die Anck-Su-Namun in de film in haar graf had meegekregen, terwijl er in het oude Egypte altijd maar vier waren. Copyright Collectie H.S. van den Berg. Daarnaast: Kanopenvazen van Irti. Albast; Egypte; Late Tijd, 712-332 v.Chr. Collectie Rijksmuseum van Oudheden.

oude Egypte

Een aparte ruimte is speciaal ingericht voor kinderen in de basisschoolleeftijd: die kunnen daar in vijf verschillende 'studio's', waar fragmenten uit kinderfilms over Egypte worden getoond naast objecten uit de museumcollectie, zelf ontdekken wat 'echt' is en wat niet.

Feest van herkenning

In beide 'volwassen' tentoonstellingszalen is de inrichting aangepast aan de sfeer van Hollywood, waarmee ook een spannende, mysterieuze ruimte is gecreëerd. Dat het RMO de hand heeft weten te leggen op een imposante verzameling originele filmkostuums en -sieraden maakt bij menige bezoeker emoties los: wat een feest van herkenning! Bij binnenkomst op de eerste verdieping valt het oog op een grote halskraag vol 'bling', gedragen in een van de vele Hollywoodfilms; daarnaast ligt een eenvoudige, beschilderde halskraag van karton die een echte mummie heeft gesierd. Met zo'n antieke namaakkraag is het contrast wel heel groot. In de gehele tentoonstelling valt overigens op dat de authentieke voorwerpen veel soberder zijn dan wat de filmindustrie blijkbaar passend vond. Dat is natuurlijk ook de opzet: de bezoeker maakt een reis langs de gehele geschiedenis van het Egypte-spektakel in Hollywood en ziet hoe de uitbundige rekvisieten en filmsets de werkelijkheid vaak geweld aandoen, maar soms ook verrassend getrouw nabootsen. Aparte ruimtes zijn gecreëerd om verschillende thema's goed te kunnen belichten: zo heeft Cleopatra een eigen kamertje, waar verschillende actrices worden getoond

die in haar huid kropen. Opvallend is vooral dat in hun jurken meer de modes van de twintigste eeuw worden weerspiegeld dan wat in de eerste eeuw voor Christus werkelijk kan zijn gedragen. De weinig verhullende jurk die Claudette Colbert droeg in de film uit 1934 is bijvoorbeeld duidelijk gebaseerd op de avondmode uit die periode. Liz Taylor en haar eigen Marcus Antonius (Richard Burton) zijn prominent aanwezig, in al hun pracht en praal. Nu blijkt dat voor deze film uit 1963 wel degelijk onderzoek is verricht: veel motieven van sieraden en kleding zijn een echo van originele Egyptische vondsten. Wat jammer dan toch dat de boog van Constantijn, waar Cleopatra in Rome met veel machtsvertoon doorheen wordt gereden, ten eerste niet op die plek staat en ten tweede destijds nog lang niet was gebouwd. Bovendien kan de uitheemse koningin volgens de destijds geldende regels nooit met zoveel eerbetoon zijn ontvangen (al heeft ze Rome daadwerkelijk bezocht).

Stenen tafelen

In de ruimte die voor *The Ten Commandments* is gereserveerd, staan de stenen tafelen uit de film van 1956, vergezeld van de staf van Mozes waarop een cartouche met zijn naam is aangebracht in hiërogliefen (helaas niet zichtbaar in de film). Ook de makers van deze film hebben hun huiswerk gedaan: de tekst van de tien geboden is gesteld in een vroeg-Kanaänitisch schrift. Daar staat tegenover dat bij de kostuums toch meer de esthetische dan de histo- ►

Ruimtewezen Ra uit de futuristische film *Stargate* (1994), blijkt een buitenaards wezen te zijn dat zich op aarde als een god voordoe. Copyright Larry McQueen: The Collection of Motion Picture Costume Design, Hollywood.

Armband van prins Ramses. Uit de film *The Ten Commandments*, 1956. Het ontwerp baseert zich op het type boven- en onderarmband dat veelvuldig is afgebeeld in de graven in Het Dal der Koningen bij Luxor in Egypte. De gouden kleur geeft het een koninklijke uitstraling. Collectie H.S. van den Berg.

Boven: Goudkleurige halskraag met vliegenmotief Uit *Cleopatra* (1963), gedragen door Elizabeth Taylor. De vorm van de ketting en de vliegen komen opmerkelijk goed overeen met de sieraden uit het oude Egypte. Collectie John LeBold, Americana Dance Theatre (Massachusetts)
Daaronder: Halsketting met vliegen. Glas en goud; Egypte; 15e-14e eeuw v.Chr. Collectie Rijksmuseum van Oudheden.

rische overwegingen de doorslag hebben gegeven, zoals de zwartglanzende jurk van prinses Bithiah laat zien. Blikvanger aan het begin van de zaal op de tweede verdieping is een uitgekakte mummie in niet al te beste staat (docenten, bereid uw leerlingen voor). Deze ligt hier om ons te laten zien waarop al die mummiehorrorfilms zijn gebaseerd. Daar kunnen de griezelige, futuristische beelden die ons hier nog te wachten staan inderdaad niet tegenop! Een intrigerende collectie filmposters dient als decoratie en ook hier liggen de vitrines vol met soms uitzinnige creaties. De doodenge mummiekist uit *Night at the Museum* wordt geflankeerd door een sereen authentiek exemplaar, zwaarden en magische voorwerpen blijken maar heel weinig van doen te hebben met de aanwezige originelen. Hoogtepunten zijn de kostuums uit *Stargate* en *Night at the Museum*: spectaculair in de films en heel wat

prozaïscher op een afstand van enige decimeters, maar wat een plezier

leveren de filmfragmenten op die erbij vertoond worden. Ra, het ruimtewezen in goddelijke vorming, staat hier in volle glorie in de vitrine, naast de antieke godenbeeldjes die zijn futuristisch uitgedoste ondergeschikten tot de juiste verhoudingen terugbrengen. De filmfarao Kahmunrah bleek gehuld in een plastic fantasiepakje. Ook de magische boeken uit de twee *The Mummy*-films zijn van dichtbij te bezichtigen, met een Egyptisch dodenboek ter vergelijking ernaast. Even verderop bevat een vitrine de originele uitrusting van hedendaagse archeologen, zoals de conservatoren van het RMO die gebruiken bij de opgravingen die zij regelmatig uitvoeren. Daar is heel wat minder aan te zien dan aan de raadselachtige apparaten en indrukwekkende wapens die filmarcheologen met zich meesjouwen. Naast de originele uitdossing van een echte vooroorlogse archeoloog liggen gebroederlijk de hoed, het leren jack en de zweep van Indiana Jones. Grapje van de conservator: een foto van Egyptes opperarcheoloog Zahi Hawass met *Indiana Jones*-hoed suggereert

dat ook hij niet ongevoelig is voor Hollywoodglamour. De tentoonstelling is zo doordacht en zorgvuldig opgezet, dat die wel moet slagen in zijn opzet: het beeld bijstellen dat al die films hebben gecreëerd van het oude Egypte. Dat is ook in het onderwijs wel nodig, waar leerlingen niet vanzelf doorhebben dat de spannende films die ze (ook in de les!) zien niet bepaald de historische werkelijkheid weergeven. Maar nog afgezien van het onbetwistbare nut, is de tentoonstelling in het RMO vooral een prachtig vormgegeven, geestig en opwindend feest.

Voor het onderwijs

Er is een rondleiding van een uur voor leerlingen in het voortgezet onderwijs (alle leerjaren), met als doel 'kritisch leren kijken naar historische films'. Bij boeking wordt een lesbrief toegezonden. Kosten: 50 euro voor een groep van maximaal 15 leerlingen, 100 euro voor maximaal 30 leerlingen. ■

Meer informatie

Een opdracht voor in de klas over beeldvorming, waarin een film over Egypte wordt geanalyseerd aan de hand van bronnen, is te downloaden op www.rmo.nl/lesbrief.

Meer informatie over de tentoonstelling is te vinden op www.rmo.nl/tentoonstellingen/het-egypte-van-hollywood.

Rechts: Farao Kahmunrah (Hank Azaria) in *Night at the Museum. Battle of the Smithsonian* (2009). Copyright 2012 Twentieth Century Fox Film Corporation. All Rights Reserved.